

Jenom matka
Roy Jacobsen

Pistorius & Olšanská

Román *Jenom matka* navazuje na Jacobse- novu trilogii líčící osamělý život několika generací jedné rodiny těsně pod severním polárním kruhem, a mění ji tak v tetralogii. V prvním dílu celého příběhu *Ostrov* se čtenáři seznámili s příslušníky rodu Hanse Barrøye na stejnojmenném ostrůvku, v druhém dílu *Bílý oceán* se pak osudu této malé kolonie neblaze dotkne druhá světová válka a německá okupace, zatímco ve třetím dílu *Oči nemlčí* se hlavní postava Ingrid odhodlá v létě roku 1946 ostrov opustit – vydá se hledat otce své téměř roční dcery, kterého vlny vyplavily na břeh ostrova po katastrofě lodi *Rigel*. Pátrání bylo bezvýsledné a Ingrid se vrátila na rodný ostrov.

Od války uběhlo již několik let a ostrov je zabydlenější. Některé kolaboranty z širšího okolí stihl trest, jiní se dál tváří jakoby nic. Na Barrøy přibude nové dítě: z pevniny se přistěhuje malý chlapec, jehož otcem byl německý voják. Ingrid ho adoptuje. Roky plynou, děti začnou chodit do školy a z dopisů, které Ingrid dostává z pevniny, je patrné, že kdysi chudá země směřuje k sociálnímu blahobytu. Do takřka idylického koloběhu rutinních prací, jimž se ostrované věnují, však zasáhne tragédie. A Ingrid, která se v mládí ujala dvou cizích dětí, jejichž rodiče zmizeli, a teď vychovává vlastní dceru Kaju a dalšího sirotka Mathiase, má již jedinou ctižádost – být prostě matka.

Roy Jacobsen (1954) patří mezi uznávané norské spisovatele. Je autorem téměř dvaceti románů, svazků kratších próz a knížek pro děti a nositelem mnoha literárních cen. Debutoval na počátku osmdesátých let 20. století sbírkou povídek *Život v zajetí* (Fangeliv, 1982). Pozornost kritiků i čtenářů však vzbudil hlavně svým objemným románem *Vítězové* (Seierherrene, 1991), za nějž byl poprvé nominován na Cenu Severské rady za literaturu. Ve dvougeneračním rodinném příběhu zachycuje, jak se chudé agrární Norsko ve 20. století proměnilo v postindustriální společnost blahobytu, v níž však osobní identita jedinců musí čelit velkému tlaku. Druhou nominaci na Cenu Severské rady mu vynesl historický román *Mráz* (2003). Český vyšel jeho román *Dřevaři* (Hoggerne, 2005), který se v roce 2009 dostal do nejužšího výběru prestižní ceny International IMPAC Dublin Literary Award, novela *Zázračné dítě* (Vidunderbarn, 2009), volně navazující na román *Vítězové*. V roce 2014 vyšel v českém překladu dramatický příběh *Ostrov* (De usynlige, 2013). Na něj navázaly *Bílý oceán* (Hvitt hav, 2015, česky 2016), *Oči nemlčí* (Rigels øyne, 2017, česky 2018) a *Jenom matka* (Bare en mor, 2020, česky 2021). Suverénní vypravěčský styl tetralogie vydobyl autorovi značný úspěch v zahraničí i doma v Norsku, kde se jí prodalo už téměř 500 000 výtisků. Jacobsenovy knihy jsou dnes překládány již do téměř čtyřiceti jazyků.

Jenom matka Roy Jacobsen

Z norštiny přeložila Jarka Vrbová

Pistorius & Olšanská
Příbram 2021

Tato publikace byla vydána s laskavou finanční pomocí
Ministerstva kultury ČR a nadace NORLA.
This translation has been published with the financial support
of the Czech Ministry of Culture and the NORLA foundation.

The original title: BARE EN MOR
Copyright © CAPPELEN DAMM AS, 2020
Translation © Jarka Vrbová, 2021

ISBN 978-80-7579-135-1 (PDF)
ISBN 978-80-7579-118-4 (tištěná kniha)

I

1

Každé přistání lodi, byť i jen obyčejné mlékařské linky, uvede na ostrově, kde téměř nikdo nežije, něco do pohybu. Dnes se kapitán toho starého kutru naklonil přes zábradlí a podal Ingrid noviny, jako by to bylo potvrzení za konve mléka, které vzápětí pomalu a obezřetně zvedal kladkou na palubu. Právě takovými pohyby, pomalými a obezřetnými, zůstane Johannes Hartvigsen lidem v paměti.

Toho dne z novin nečekaně vypadl dopis, byl z Trondheimu a se známkami, jaké Ingrid ještě neviděla, a s odesílatelem a adresou na zadní straně. Ingrid se začervenala, noviny odložila na molo a s dopisem v ruce se vydala na jižní konec ostrova.

Minula švédskou chatu a skobu s okem na skalní stěně, byla bosa a šla rychle přes oblázky a vyhřáté balvany, prošla suchým vřesem a žlutnoucí trávou, v ruce dopis, který, to se rozumí, si musí přečíst o samotě, byl od té nevypočitatelné Mariann Vollheimové, o níž už několik let neslyšela, a snažila se, seč mohla, na ni zapomenout, to se jí ale nepodařilo, jak si teď uvědomila až děsivě zřetelně.

Prošla kolem skal a přes ploché kameny na louku, které říkali Prsa, pořád měla z nějakého důvodu obraz kapitána kutru na sítnici, té jeho hnědé upracované ruky, jak jí podává noviny, dnes tedy i s dopisem, to byla sama o sobě

zvláštnost, jelikož na Barrøy nedostávali dopisy jindy než v sezóně lofotských loví, a i tehdy jich přicházelo hodně málo a byly krátké, psali je muži odsud a dávali jimi vědět, že jsou naživu.

Za kapitánem viděla pablesky slunečního světla na naolejované palubě, na zádi zábradlí s noži, brousky a kotouči lan a za ním zase klidnou hladinu moře, skaliska a ostrůvky s nehnutě sedícími racky, které bylo slyšet s každým dnem blížícího se podzimu stále méně.

Především ale viděla kapitánova asi pětiletého synka Mattise, i dnes seděl na palubě, takový uslintaný chudinka v těsných a potrhaných šatech, na hrudi zbytky zvratků a tři prsty v puse, nemotorný, bosý kluk, pro nějž Ingrid často měla přátelské slovo:

„Jak se máš, Mattisi? Pořád tě trápí mořská nemoc?“

Doufala, že vlije trochu života do toho apatického špunta, který se stal neodmyslitelným inventářem otcovy lodi ode dne, kdy chlapcova matka zjara zmizela z důvodů, jež nikdo nepovažoval za důvěryhodné. Bylo ještě příliš krátce po válce, než aby to s ní nemělo nic společného. Rozhodně nikdo nebral vážně její stížnosti na bídu a nudu v domě Johannese Hartvigsena, protože nouze ještě nikdy nebyla menší a nuda byla jen novodobý výraz pro lenost. Rozhodně žádný přijatelný důvod ukázat muži a dítěti záda a nechat se pohltit lidským oceánem ve velkoměstě, jinak dopadnout nemohla, a pak o sobě ani nedat vědět, takže to samozřejmě muselo mít nějakou souvislost s válkou.

Mattisova matka Olavia Hartvigsenová, rozená Stormová, byla z „velmi dobré“ rodiny, vyrostla na obchodní stanici severně od Hlavního ostrova, krásná dívka, která ladně a sebejistě proplula dětskými a mladými léty, než v samém závěru války náhle odvrhla všechna privilegia daná jí pro-

zřetelností a vdala se za dvakrát tak starého Johannese Hartvigsena, jemuž do té doby žádná žena nevěnovala jediný pohled. Otázka zněla, zda to učinila dobrovolně. Sotva. Z lásky? Vyloučeno. Po nějaké pochybné úvaze? Do-
cela určitě.

Že by aspoň z toho důvodu byl její útěk dobrovolný?

Od té doby tedy obvyklé lodní spojení mezi ostrovy neobstarával jen opuštěný manžel, ale i jeho ještě opuštěnější syn, který od rána do večera seděl na rozhoupané palubě kutru se třemi prsty v puse a čekal, až loď doklape k některému molu, třeba na Barrøy, tam se jeho vnitřnosti na chvíli uklidní a některý z ostrovanů se nad ním třeba slituje a obdaří ho přátelským slovem, na které sice nikdy neodpověděl, ale Ingrid měla dojem, že ho vzal na vědomí stydlivým cuknutím těla, které teď také měla před očima, jak kráčela v rozrušení dál na jih ostrova s tím znepokojivým dopisem v ruce, který s chudákem klukem neměl nic společného.

Někdy se přihodí dvě věci zároveň a v paměti splynou v jednu bolestnou ránu, člověk si to ale uvědomí, až když je pozdě. Tak proč si Ingrid nedodala odvahy a nepřčetla si hned, co má Mariann na srdci, a měla to rychle za sebou?

Ingrid ještě nebyla připravena, pokračovala až na nejjižnější bod ostrova Barrøy, k Lavici, jak říkali obrovskému kmenu ruského modřínu, který tu kdysi dávno v jejím dětství vyplavily vlny, a ona se tam uchylovala ke své nejsoukromější myšlenkové práci, tam si sedala, když hrozilo, že ostrov bude příliš malý a nebude stačit, nebo když hrozilo, že se tam život zastaví, dnes tedy s dopisem od Mariann Vollheimové v ruce. Ingrid byla vystrašená k smrti.

2

Mattis býval na první pohled obyčejný chlapec, hrál si na pobřeží na otcově hospodářství, na loukách, v hájku a ve sněhových závějích, poskakoval, smál se a brečel jako jiné děti, nelišil se od nich ničím jiným, jen tím, že na dálku ho dokázali rozeznat jen jeho rodiče. Do chvíle, než se jednoho dne na konci května náhle proměnil, ze dne na den a rychlostí, jaké může být schopno jen dítě.

Přihodilo se to tak, že když otevřel oči, seděl u něj na posteli Johannes Hartvigsen a synův pohled padl na otcův obličej plný vrásek, porostlý vousem a utopený v zachmuřenosti muže, který nemá tušení, jakým dojmem působí, a ani ho to nezajímá, a Mattis zaslechl déšť bubnující na zrezivělou plechovou střechu. Tomu zvuku říkal hrom, dnes také.

Otec se na něj podíval a i dnes opakoval, že Mattis nemohl hrom nikdy slyšet, protože v jejich kraji hřmí jen málokdy.

„Jen prší, to snad slyšíš, no, slejvák.“

Mattis musel vstát, obléknout se a jít s ním na loď, dneska si nebude hrát s Olem a se Slutterem, máma odjela.

„Máma?“

„Jo, máma.“

„A kde je máma?“

Na to Johannes nehodlal odpovědět a ani v sobě nenašel sílu, aby dál spekuloval nad důvody, proč je jeho žena Olavia opustila. Sice si stěžovala, že Johannes je „samá trudná

myšlenka“ a „svou těžkomyslnost přenáší na své okolí“, tedy i na ni, a přitom, jak tvrdila, nic takového na něm před svatbou nepozorovala, to až se vzali. Dělá to dojem, říkála, že se Johannes necítí dobře ve vlastním domě, ale chce být radši na moři, svobodný jak pták.

Podle Johanneše to byly jen hloupé řeči. Obsluhu mlékařské lodi zdědil po otci a byla to jen otravná dřina přinášející drobný příjem. Po pravdě řečeno, když se kymácel v té své ubohé kabině na kutru, nemyslel na nic jiného než na Olavii a na chlapce, těšil se, až na sklonku nekonečně osamělého dne uváže loď a dojde těch sto třicet metrů domů, stáhne si vysoké rybářské boty a převlékne se, vydrhne si ruce od oleje a posadí se s Olavií a Mattisem ke stolu, jsou to nejdražší, co má, ještě nikdy nic tak cenného neměl.

Taková slova by ale na něj byla příliš vzletná, svou ženu si vychutnával v soukromé tichosti, její vůni vybraného mýdla a nedostižně lepšího původu, její pohyby, šaty, vlasy a ruce, zvláště ruce, jemné, drobné a bílé i po několika letech práce na statku, o níž původně nic nevěděla, ale přece ji vykonávala stejně úsporně a rezignovaně jako její předchůdci, Johannesovi rodiče.

Další děti však nepřicházely. To začalo Johannesovi časem vrtat hlavou, neboť jejich soužití probíhalo tak, jak mezi mužem a ženou má být, pokud to mohl posoudit. K tomu se ještě během let začaly po okolí šířit řeči o jakési nepatřičnosti v jeho domě, řeči, které postupem času zachytil i Johannes, nejspíš jako poslední. Především to byla ta zlověstná otázka, jak mohl někdo jako on zatnout drápy do nedosažitelné Olavie Stormové, jedné z mála žen na Hlavním ostrově, která si mohla opravdu vybírat muže vyšší jakosti, dalo by se říct, a ještě si ho navíc vzala proti vůli rodičů, jak se povíдалo, ta že by si Johanneše opravdu vybrala a milovala ho? Tomu ať si věří, kdo chce.

Mattis měl hnědé vlasy barvy mědi, zelené oči a jemné, téměř ženské rysy. Brzy mluvil čistě, byl pružný a silný a nikdy nestonal. Zuby mu rostly, jak měly, záhy přestal nosit plenky a od chvíle, kdy začal mluvit, rád všechno vysvětloval a zdůvodňoval a od malička bylo téměř nemožné ho napomínat, ne že by byl vzpurný a protivný, ale mezi napomenutími a příkazy jen elegantně proplouval, jako by vůbec neexistovaly, byl to zkrátka nezávislý a soběstačný chlapec.

Už ve třech letech si zvykl Olavii podrobně vyprávět o všem, co během dne zažil, mluvil o tom, co dělají sousedé a jaký je provoz na cestách a v přístavu. Olavia o něm říkala, že je rozený řečník, a Johannes se mnohokrát musel usmát, chlapec měl smysl pro žertovné detaily. Johannes na něj byl doopravdy hrdý.

Ale když byly chlapci čtyři roky a jeho fantazie se rozlétala do všech stran, pociťoval otec, když byli spolu sami, jakousi nelibost, v některých chvílích tak konkrétní, že ho napadalo, jestli nemá v domě otisk někoho jiného a nikoli kopii sebe sama.

Našla by se řada vysvětlení, jako že jablko může někdy padnout daleko od stromu, nebo i uklidňující fakt, že Olaviina rodina měla po generace spoustu času i peněz na to, aby se zušlechtila nad veškeré ostatní obyvatelstvo.

Pak se nabízela i méně uklidňující vysvětlení, například že právě u statku jejích rodičů měly ležení německé okupační síly a že jak Olavia, tak její sestry obsluhovaly u stolu důstojníky, pokud zrovna nemarnily čas ve vytapetovaných dívčích pokojících v očekávání toho, že budou objeveny – tak jako mladé dámy jejich rodu celá staletí, když ovšem nebyla válka.

Válka ale byla. A pak skončila a mezi lidmi se začalo povídat, že Mattis možná není Johannesův syn. Johannes jen posloužil jako krytí, protože jeho žena, podobně jako tolik

jiných – a silnějších charakterů než Olavia – měly v době míru čeho litovat, co napravovat nebo co skrývat.

Řeči ještě přizivovaly dvě ženské v nejméně lichotivém smyslu toho slova, které sloužily v německém ležení a vrátily se do osady, aby navázaly na svou činnost, teď dvě odkvetlé a zapomenuté, posedávaly na rampě na mléko před Markusovým krámem, daly se do řeči s každým, kdo šel kolem, kořenily své věty pozoruhodnými kletbami, posílaly žebравé dopisy na chudinskou pokladnu a falešně zpívaly v kostelním sboru, čekaly, až potáhnou sledi a až se znovu otevře rybí konzervárna, a neměly nic lepšího na práci, než sedět před obchodem a naznačovat, že když člověk spočine pohledem na té deklasované obchodnické dceři Stormové a jejím synku Mattisovi, hned ho napadne, jak je to ve skutečnosti.

Johannes si uvědomoval, že ty řeči jsou důvodem k jeho trudnomyslnosti a že jeho stav se podobá tomu, co zažíval první roky po úmrtí matky a jako dvanáctiletý musel vyjíždět s otcem na moře, nejdřív rybařit v otevřené veslici, pak na mlékařské lodi, a stejný osud teď stihl i jeho syna, jenže s tím podstatným rozdílem, že Mattisovi je teprve pět.

Zvláštní bylo, že když Johannes toho prvního rána jako opuštěný manžel se synem po boku kráčel k přístavu, protože i nadále musí plnit svou povinnost, uvědomil si, že se to vlastně dalo čekat. Olavia byla příliš dokonalá, než aby se k němu hodila, byla sen, který teď skončil.

Začít den s takovým pomyšlením není nic jednoduchého, ale unést se to dá, usoudil Johannes, jako se člověku uleví, když mu konečně někdo oznámí a zdůvodní diagnózu záhadných potíží, s nimiž se už nějakou dobu potýkal, i kdyby to byla třeba rakovina. A možná tohle paradoxní prozření bylo důvodem, proč se hned nepokoušel za každou cenu Olavii vypátrat nebo vystopovat, ani se nesnažil hledat

nějaký dopis. Když zjistil, že zmizel kufr a její šaty a vchodové dveře zůstaly pootevřené, došlo mu neodvolatelně a hned během prvních minut v kuchyni, že tu stejně nemůže nic najít.

To, že Olavia po sobě nezanechala dopis, o ní samozřejmě něco vypovídalo, a že ho Johannes nezačal hledat, vypovídalo něco o něm, a mátna ho i jasná skutečnost, že to něco vypovídá o manželech Hartvigsenových.

Do prohledávání domácích skříní se Johannes pustil místo obvyklé nedělní nečinnosti až o čtyři dny později, přemýšlel o tom, kdo Olavia vlastně je, a doufal, že věci, které si vzala s sebou, by mu mohly napovědět něco o tom, co o ní nevěděl, a přivést ho na stopu nějakého vysvětlení.

Především chyběly její parádní boty, černé lakýrky, které si dokonce neobula ani na svatbu, se stříbrnými sponami na nártách, Johannes ji několikrát viděl, jak je s vážným výrazem čistí, a pak i stříbrné příbory, které si přinesla od Stormů. Johannes nikdy nic stříbrného neměl. A stříbro jeho ženy se podobně jako boty nikdy nepoužívalo.

Teprve teď si vybavil, jak málo si toho vlastně přinesla s sebou z domova, přitom byla druhá nejmladší dcera, nejmilovanější ze všech čtyř, které čekaly na vdavky. Kromě bot a stříbra zmizely jen dvoje šaty, nikoli však její památeční hračky, žlutý dřevěný koník, červeně nalakovaná loďka a počítadlo, s nimiž si z nějakého důvodu Mattis nesměl hrát, je ještě moc malý, říkala Olavia se stejně vážným výrazem, s jakým čistila boty a stříbro.

A ten zmíněný kufr, který ležel vedle krabice s botami na nejvyšší polici šatny přilehlé k ložnici. Teprve teď si Johannes uvědomil, že ji nikdy neviděl, jak ho otevírá. Několikrát ho musel posunout, aby se dostal k bankovkám za odvoz mléka, ukládal si je do dřevěné krabice na stejné polici

a říkal si, že kufr je podivně těžký, ale jeho obsah nikdy nezkoumal.

Zůstalo ještě něco, co neprohlédl, nebo neprohledal a prohledat by měl?

Všiml si, že všechno, co si pořídila během jejich společného života, zůstalo na místě. Většina šatů visela nebo ležela srovnaná tam, kam patřila, nástěnné hodiny a váhy, které si vy-mohla k minulým Vánocům, zarámovaná fotografie syna, několik kostkovaných zástěr, které Johannes považoval za příliš drahé a jež si Olavia zaplatila z vlastní kapsy, o té kapse neměl přehled, ale nijak ho to neznepokojilo. Že by si z těch prostředků také financovala cestu? V plechovce od sušenek, kterou považovali za společnou pokladnu domácnosti, rozhodně nic nechybělo, leželo v ní třiatřicet korun, jak je Johannes minulou neděli přepočítal.

Také Olaviin způsob skládání ručníků a ložního prádla zůstal stejný, její uspořádání příborů a ubrusů a chlapcova oblečení, její pořádek ve spíži a v pokoji, její nároky na čistotu. Olavia byla pečlivá a puntičkářsky nedůtklivá a Johannesovi se to líbilo. Džbery na vodu stály tam, kde stály od chvíle, kdy se přistěhovala a prohlásila, že tam, kde stály dosud, už stát nebudou. Totéž platilo o kbelících, košťatech a hadrech na podlahu, ty visely na šňůře v přístěnku, všechno to byly její šňůry a její pořádek.

Johannes sešel zpátky do pokoje a všiml si, že tam nechala ty dva diagonálně překřížené koberce od Stormů. Johannes se tehdy podivil, není to divné, dva běhouny přes sebe do kříže?

Olavia se na něj tehdy úkosem podívala, odstrčila stůl a židle stranou a položila běhouny vedle sebe, takže oba manželé viděli na vlastní oči, že jsou do toho pokoje příliš dlouhé a že dům Johanneše Hartvigsena není dost velký na to, aby se dva koberce z vlastnictví Stormovy dynastie mohly natáhnout po délce.

Snažil se z toho, že křížem položené běhouny tam zůstaly ležet, nic nevyvozovat, kdo by také odněkud utíkal se dvěma koberci?

V letech, kdy Johannes bydlel sám, udržoval matčin zvyk každé jaro naplnit podlouhlý truhlík zemí a zasadit do něj luční kvítí, aby tak rozsvítil zábradlí verandy. Olavia truhlík po svém příchodu okamžitě vysypala a odnesla do kůlny, kam Johannes dával náradí, uhlí a staré rybářské náčiní po otci. Teď tam zašel, našel truhlík a postavil ho zpátky na zábradlí s úmyslem znovu ho naplnit zemí a rostlinami. I když pouhý letmý pohled do temné nádoby mu napověděl, že asi zůstane jen u toho nápadu.

Téže neděle se někdy kolem poledne zeptal Mattise, který seděl se zkríženými nohama na koberci v pokoji, jestli si nechce jít hrát ven se Slutterem a Olem, vždyť kamarády už skoro týden neviděl, když se teď stal plavčíkem.

Chlapec řekl, že ne.

Johannese nenapadlo, co rozumného by měl na to říct, například:

„A proč ne?“

Kromě toho bylo na čase, aby dal vědět rodině Stormově, co se stalo. Sousedka Gudrun už za ním dvakrát byla a s obvyklou pátravou podezíravostí ve svém věčně zamračeném pohledu se ptala po Olavii, i když se s nimi nijak nepřátelila. Patřila spíš k ženským u mlékařské rampy, které si vždycky ve válce i v míru našly příležitost, jak si polepšit.

Johannes přemýšlel, jestli má napsat dopis a poslat ho zítra po řidiči autobusu Stormům na sever ostrova, ale pak se rozhodl, že bude lepší tam zajet osobně, bylo to něco přes deset kilometrů, může si vypůjčit koně v rybárně, tažná zvířata nejsou v neděli potřeba.

Ještě na chvíli ale cestu odložil, několikrát obešel dům, zvenku přejížděl pohledem stavení, o které by se měl lépe

starat, jak si říkal pokaždé, ale nebyl čas, a přitom v duchu přemítal, jestli má s sebou vzít chlapce, nebo ne, nakonec to ale vzdal, vždyť nemá na vybranou.

Otec a syn zašli do rybárny, vypůjčili si nejstaršího koně a vůz a rozjeli se na sever, Johannes nevěnoval pozornost chlapcovu zatvrzelému mlčení. Zabýval se představou, jak proběhne setkání se sešvagřenou rodinou, s níž se neviděl už několik let s výjimkou tchyně, která občas zajela do Hartviky za Olavií, ale než se Johannes vrátil z moře, většínou už byla pryč, takže Johannes je skoro neznal.

Už cestou na statek věděl, že jim nesmí poskytnout záminku, aby mu vyčetli, s jakým zpožděním přijel, a jakmile nejmladší dcera Elisabeth otevřela, řekl, že si přijel pro Olavii.

Elisabeth nechápala. Zavedla však hosty do pokoje, kde byl dostatek místa na jakkoli dlouhé koberce a kde seděli tchán a tchyně, oba v jeho věku, to je třeba podotknout, a vzhledli k němu přes své šálky kávy na rozlehlém, naleštěném jídelním stole, pravděpodobně právě pojedli něco vybraného. Jen úkosem pohlédli na Mattise, který stál bos vedle svého otce a pohledem klouzal po stěnách, až jím nakonec spočinul u stropu na lustru.

Elisabeth si k němu klekla a nemohla ho poznat, ale řekla, že se teď podobá mamince mnohem víc, než jak si ho pamatuje od zimy, a dodala ještě něco dalšího, ale to Johannes neslyšel, protože pátral v tchánově tváři po sebemenší reakci na právě vyslovenou větu, totiž že Olavia, dcera Alfreda Storma, zmizela a že Johannes se domnívá, že je tady, možná se na Hartvice nudila, anebo chtěla po čase vidět svou rodinu.

Tchán odsunul veškeré úvahy stranou, vstal a zeptal se, kdy přesně Olavia odjela.

Johannes si všiml, že tchán neopakoval jeho výraz, že zmizela.

„A vona tu není?“ opakoval otázku.

„To není.“

Johannes mu řekl přesný den, kdy zmizela.

V úterý, aha, pokývl Alfred Storm a počítal dny, vyšel z pokoje a vrátil se s kalendářem, zůstal stát u stolu jako učitel a pravil, aha, v úterý za svítání vyplouvala ze stanice do Bergenu loď se sušenými treskami, polovina nákladu byla prakticky jeho, pochlubil se Storm, a s nákupčím, jistým Jakobsenem z Tromsø, jako by to s Olavií nějak souviselo. Neví Johannes, jestli nemluvila s někým z posádky anebo jestli nevěděla, kdy ta loď odplouvá?

„Jak bych to asi měl vědět?“ odpověděl Johannes a nemohl se zbavit plíživého pocitu, že ani u Stormů nezapůsobilo Olaviino zmizení jako bomba, ale spíše bylo přijato se směsicí očekávané rezignace a zahanbené úlevy, jakož i jistého mlčení, které zřejmě mělo zanechat opuštěného manžela v nejistotě.

Zeptal se, zda někdo z nich věděl o plánu na útěk. To nevěděli, ujistila ho tchyně Amalie několika dlouhými a Johannesovým uším nesrozumitelnými větami, pořád seděla u stolu a ruka, kterou si držela před ústy, se jí lehce chvěla. Amalie pocházela z Ålesundu a její dialekt i třesoucí se ruka Johannesese zneklidnily, a tak položil otázku ještě jednou, tentokrát Olaviině mladší sestře, neví Elisabeth něco?

„Ne.“

Ale Elisabeth alespoň vypadala, že si dělá starosti, byla upřímně rozrušená, pokud mohl Johannes soudit, i když pohled věnovaný rodičům byl spíše prosebný než obviňující, jako by chápala, že skrývají něco, co jí vzápětí, jakmile tenhle švagr odejde z domu, prozradí. Rychle se vzpamatovala, pohladila Mattise po hlavě a do svého úsměvu vložila tolik jemného soucitu, že jí chlapec dokázal úsměv opětovat.

Johannes usoudil, že udělal, co mohl, tady už mu nikdo nepomůže, rozhodně ne se záhadou Olaviina zmizení, i když

se zastyděl při pomyšlení, že to byl jeden z motivů téhle návštěvy, požádat rodinu o odpuštění, které, jak se mu zdálo, teď dostal, možná jen proto, že přišel, ale Johannes lidi nechápal, teď už zbývalo jen se rozloučit a jít.

Elisabeth je vyprovodila ven a zastavila se u branky v bílém plotě, řekla jim, ať zase přijdou, naposled pohladila Matise po ošině a mávala jim, jako by odcházeli vítaní hosté.

Otec a syn se vraceli domů za mlčení stejně napjatého, jako když jeli tam, Johannes hlavu tak plnou otazníků, že ho ani nenapadlo, aby se pohoršil nad tím, že mu ani nenabídlí kafe.

Odevzdali koně a vůz, kráčeli domů ve světlém letním večeru a s údivem se zastavili před svým domkem, prohlíželi si ho, a jako by si uvědomovali význam domova, toto je náš dům.

Johannes Hartvigsen už strávil část neděle tím, že v domě zmapoval změny, všechny tak drobné, že pro každého kromě něj by byly neviditelné. Jenom on viděl, že dům už není jeho a nikdy nebude. Nebo to bylo tak, že odjakživa to byl jeho dům, jen jeho, a také to tak zůstane.

„Zítřka je pondělí,“ řekl Mattisovi, který od chvíle, kdy matka zmizela, nevydal ani hlásku.

„To jedem pro mlíko.“

3

Ingrid seděla na Lavici s dopisem od Marianne Vollheimové v ruce. Měla jediný důvod, proč už ho neroztrhala na kousky nebo nehodila do kamen, a sice hrozivou nadějí, že bude obsahovat zprávu o muži, jehož ona i Mariann v posledních letech války milovaly, o mladém ruském válečném zajatci jménem Alexandr Nižnikov, který přežil katastrofu lodi *Rigel* a obě musel opustit, aby si zachránil život, a snad, jak doufaly, se mu podařilo vrátit domů do Sovětského svazu.

Povedlo se Mariann ho vystopovat?

Mariann je dědičkou velkého statku, má peníze, vzdělání a stala se učitelkou na katedrální škole v Trondheimu, je sebevědomá a schopná téměř všeho, a tak Ingrid nezbývalo než dopis otevřít a přečíst si ho.

Otevřela obálku a přečetla „Milá Ingrid“, jako by snad byly přítelkyně: „Doufám, že mi odpustíš poněkud osobní tón, vždyť jsme se nestihly sblížit víc než toho podivného léta před čtyřmi lety na Vollheimu a u Tebe doma na Barrøy na podzim téhož roku. Nedokážu na Tebe zapomenout a nevím proč.“

To je tedy úvod dopisu, pomyslela si Ingrid podrážděně.

Mariann vysvětlovala svou důvěrnost tím, že Ingrid jí pomohla překonat ztrátu jejich dvou dětí, které na jezeře Tunnsjøen propadly ledem. Ingrid si pamatovala jejich

jména, jež Mariann, když se poprvé setkaly, ani nedokázala vyslovit, ale teď v dopise o nich psala se zneklidňující lehkostí, jako by bylo možné se ze ztráty dětí vzpamatovat, kroutila hlavou Ingrid, která odmítala pochopit, že čas vyléčí všechny rány, že je tak krutý, ale Mariann to tak zřejmě zažila.

Pak přišlo i další možné vysvětlení: Mariann má nejen „zajímavé místo na katedrální škole“, ale potkala i nového muže, inženýra jménem Olav.

Podrobně ho popsala jako vysokého a štíhlého s modrýma očima a tmavě blond vlasy. Je pozorný a chytrý, za války byl voják na správné straně, je stejně starý jako Mariann a nedávno zdědil poměrně velký dům na jednom z vršků obklopujících Trondheim, kde teď spolu v utěšených poměrech, jak doslova psala, bydlí.

Mariann popsala i svou cestu do práce, chodí pěšky po mostě přes řeku Nidelven, kolem stromů obklopujících slavnou katedrálu, kterou tehdy Ingrid při návštěvě města opominula. V dopise stálo i něco o tom, co jedí, a o zahradě s ovocnými stromy a rybízem, o tom, že z něj dělá šťávu, ovoce zaváří a ve městě se tomu říká hobby. Jasně z toho všeho vyvstávalo, že dopis má působit mírumilovně a šťastně a má být v co největším kontrastu ke všemu, co mělo něco společného s válkou. Ingrid se trochu uklidnila, ale vzápětí opět ztuhla, když se dozvěděla, že Mariann často navštěvuje otce na rodném statku u Tonnsjøen, ne proto, aby se utápěla ve smutku a pocitu viny, ale aby znovu spatřila pole a louky a jezero, kde vyrostla a strávila své mládí, nikoli však mládí svých dětí.

Nakonec přišla i zpráva, že Mariann píše primárně (Ingrid netušila, co znamená primárně), aby ji informovala (informovala?), že ve věku devětatřiceti let porodila zdravou dceru, a ráda by pozvala Ingrid na křest, který proběhne právě v té slavné katedrále třetí neděli v září.

Mariann jí zaplatí cestu tam a zpátky, už zjistila, kolik by stála, a insistovala (insistovala?) na tom zcela důrazně (můj ty světe!), neboť se rozhodli pokřtít novorozenou dceru Ingrid podle Ingrid Marie Barrøy (odkud zná její prostřední jméno?).

Zkrátka: Ani slovo o muži, který je svého času svedl dohromady, o ruském zajatci Alexandrovi. Už neexistoval, stejně zapomenut jako Marianniny děti.

Ingrid tam určitě seděla hodně dlouho a rozhlížela se kolem. Znovu si přečetla dopis a musela si přiznat, že i jen pomyslení na Alexandra ji stále dokáže vyvést z rovnováhy, ano, dokáže ji úplně odrovnat.

Vstala a vracela se na sever, ale až moc kvapně, jak cítila, zkusila se ovládat, jít uměřenými kroky a došla k Nové hrázi s rozhodnutím, jež nedokázala učinit dnes ráno, ale které teď vyplynulo samo od sebe.

Johannes a její bratranec Lars seděli na hrázi a povídali. Lars vzhlédl, krátce pokývl a obrátil se zase na Johannese, který vzdychal a říkal, ach jo, musí už pokračovat dál, mlíko by zkyslo.

„Kde máš kluka?“ zeptala se Ingrid.

„Kluka nech,“ řekl Lars, aniž se otočil, poslal ho prý za dětmi.

Johannes zamumlal totéž, vstal a rozhlédl se.

„Však ho tu nech,“ řekla Ingrid, obrátila se, vyšla nahoru k domům a přitom se dívala po dětech, všech osm si hrálo u vody pod boudou, ozýval se dětský smích a neartikulovaný Oskarův vrískot. Téměř pětiletá Kaja něco Mattisovi vysvětlovala a on pokyvoval. Dvojčata po sobě cákala vodu. Hans a Fredrik se zabývali nějakým závažným objevem v díře vyhloubené do písku, zatímco Martin jako obvykle mezi všemi jen pobíhal a nevěděl, co se sebou. Můj ty Bože, pomyslela si Ingrid, co bude asi se mnou.

„Jaks to myslela?“ uslyšela za sebou Johannesův hlas.

Zavolala na něj, ať si chlapce vyzvedne na zpáteční cestě, ona teď musí vařit.

Johannes něco zahučel, neslyšela co. Když se u domu otočila, viděla ho, jak leze na palubu kutru a startuje. Lars stál na hrázi a podal mu konec lana, v dobrém počasí stačil jeden úvaz. To bylo naposledy, co Johannese Hartvigsena viděli.